Erfgoed Groningen

Vol oaventuur

Lesbrief Wiesneus 2026

Piroat Guus

Tekst

Christine Mulder

Doelgroep

Groep 1/2

Duur

20 minuten

Beginsituatie

Kleuters zijn volop bezig met het ontdekken van taal. Nieuwe woorden leren, spelen met klanken en woorden ontdekken uit een andere taal ervaren ze als leuk en spannend. Ze houden van bewegen en uitbeelden.

In deze les

- Luisteren de kinderen naar een gedicht in de streektaal
- Beelden ze woorden uit
- Breiden ze hun woordenschat uit
- Trainen ze het auditief geheugen

Materialen

- Voor deze les zijn geen materialen nodig

Introductie

5 minuten

- Lees het gedicht Piroat Guus voor.
- Bespreek met de leerlingen waar het gedicht over gaat.
- Vraag de leerlingen of ze kunnen uitleggen wat een piraat is, wat een piraat doet en hoe een piraat eruit ziet (bijvoorbeeld: een piraat is een zeerover, vaart op een piratenschip, rooft en verstopt schatten, is gek op de zee, heeft soms een houten been, een haak als hand, lapje voor het oog, beleeft avonturen op zee, schateiland, houdt van zwemmen, loopt stoer of hinkt op één been, etc.)

Kern

10 minuten

Lees het gedicht nog een keer voor. Bedenk samen hoe de kinderen de woorden en stukjes zin uit het gedicht kunnen uitbeelden. Bijvoorbeeld:

- Woeste water (met je armen en je lichaam hoge golven uitbeelden, deinen van hoog naar laag)
- Klim met de ledder (doen alsof je een ladder opklimt. Gebruik handen en voeten)
- Kom met de glieboan op het dek (doe alsof je van de glijbaan roetsjt)
- Voorzichtig over de brug van touw (loop voetje voor voetje over een wiebelige brug, of over een lang touw dat je door de klas heen legt)
- Die dikke haai (maak met je armen een grote haaienbek en doe alsof je naar iemand hapt)
- Graaf met mien haak-hand (maak een haak van je hand en doe alsof je met een hand graaft naar een schat)

Vertel steeds wat de betekenis is van de woorden die de kinderen uitbeelden. Maak de koppeling tussen verschillende talen. Wissel af tussen Nederlands en streektaal. Als er kinderen met een andere thuistaal zijn dan het Nederlands, vraag dan of ze de woorden in hun eigen thuistaal willen zeggen.

Afsluiting

5 minuten

- Lees het gedicht opnieuw voor. De leerlingen maken de bewegingen bij de woorden.

Extra suggesties

Talenkring

Doel: taaldiversiteit zichtbaar maken, woordenschat uitbreiden.

- Kies een woord uit het gedicht; bijvoorbeeld ‘water’. Bedenk samen zoveel mogelijk synoniemen of woorden die met water te maken hebben. Probeer vervolgens voor ieder woord een variant in de streektaal te vinden. Heb je leerlingen met verschillende thuistalen in de klas, vraag de leerlingen dan naar hoe het woord klinkt in hun eigen taal.
- Herhaal dit met verschillende woorden uit het gedicht.
- Vergelijk klanken: Wat klinkt hetzelfde? Wat klinkt heel anders?
- Oefen met de klanken door de woorden samen uit te spreken.
- Maak bij ieder woord een klein kaartje met het woord in meerdere talen en hang het op in de klas. Laat de kinderen afbeeldingen van de woorden zoeken in tijdschriften. Of laat de kinderen tekeningen van de woorden maken.

Aanvullende prentenboeken

- Ga je mee? - Charlotte Dematons
- Woeste Willem – Ingrid en Dieter Schubert

moi

Piroat Guus

Christine Mulder

Ik roup: Ahoy! Ahoy piroaten!
Voar mit over t roege wotter
Schait op! We goan de wale verloaten
Wie vertrekken gain sekonde loater

Klim mit de ledder op mien boot
Kom mit de glieboane op t dek
Ale kinder, klaain en groot
Alles mag, niks is te gek

Veurzichteg over de brugge van taauw
Dij gaait over n daipe baai
Noar d'overkaande, gaauw!
Mor pas op veur dij dikke haai!

Doar is t aailand mit de schat!
Verburgen in t zaand.
Ik sloep over t jungle-pad
En groaf den mit mien hoake-haand

Ik heb de zee nog nait verkend
As k roupen heur: Zeg, Piroat Guus!
Striek dien zaailen, stoere vent,
Wie goan weer noar huus.

Piroat Guus - Wiesneus 2026
erfgoedonderwijsingroningen.nl

Max

Tekst & muziek

M. Scholten en M.Lubbers

Doelgroep

Groep 3/4

Duur

50 minuten

Beginsituatie

Leerlingen in groep 3 en 4 zitten volop in het proces van leren lezen en schrijven. Ze spelen graag met woorden en klanken. De nieuwsgierige houding die kinderen op deze leeftijd van nature hebben komt van pas bij het zoeken naar overeenkomsten en verschillen tussen talen.

In deze les

- Luisteren de leerlingen naar een lied in de streektaal
- Praten ze met elkaar over meertaligheid
- Zingen ze het lied Max
- Maken de leerlingen een woordenposter

Doel

De leerlingen komen in aanraking met de streektaal en de streektaal wordt zichtbaar in de klas.

Materialen

- Audio van 'Max' op het digibord. De ingezongen versie en de karaoke versie.
- A3-vellen tekenpapier
- Potloden, stiften, vetkrijt

Introductie

10 minuten

- Laat het lied horen. Vraag de leerlingen om naar de tekst te luisteren. Wie kan vertellen waar dit lied over gaat?
- Beluister het lied zo nodig in stukjes.
- Vraag of de leerlingen hebben gehoord wat voor dier Max is. En wat hij doet (met zijn staart zwiepen, slikken, blaffen).

Kern

30 minuten

- Inventariseer welke huisdieren de kinderen hebben.
- Bedenk samen met de kinderen wat de woorden voor deze dieren in andere talen zijn. (Bijvoorbeeld, Engels, Duits, Frans, Turks, Pools, Arabisch etc.) Voeg ook de namen in de streektaal toe.
- Voer een kort gesprek over de talen bij kinderen thuis. Wie spreekt thuis een andere taal dan op school? En met wie spreken ze die andere taal?
- Maak vervolgens voor ieder dier een eigen lijstje op een apart papier.

- Huisdieren:

Nederlands	Gronings
hond	*Hond*
kat	*kadde/katte*
vis	*vis*
konijn	*knien*
hamster	-
cavia	-
pony	*ponnie*
paard	*peerd*
geit	*bok of sik*
schaap	*schoap*
papegaai	*pappegoai*
parkiet	*parkiet*
kanarie	*kenarie*

- Deel de lijstjes uit aan kleine groepjes kinderen en laat ze er tekeningen bij maken van het betreffende dier.

Afsluiting

10 minuten

- Hang de papieren op in de klas. Bekijk samen met de leerlingen de lijstjes. Spreek samen de woorden uit en zoek naar overeenkomsten en verschillen in uitspraak/klank en schrijfwijze.
- Luister samen nog een keer naar het lied over Max.

Aanvullende suggesties

- Herhaal het lied op een later moment in de week.
- Breid het lied uit met bewegingen bij ‘zwiepen’ en ‘slikken’. En laat de kinderen blaffen bij ‘waf, waf, waf’.
- Leer ze het lied aan door ze steeds een stukje meer te laten meezingen. Begin met het refrein en bouw daarna uit met de coupletten.

Max

Tekst & muziek: M. Scholten en M. Lubbers
vertoald deur Tonko Ufkes

Max, dat is mien hond
Max, dat is mien dikke vrund
Max, dat is mien moatje
Max, Max, Max

Zigstoe zien steert?
zwiep, zwiep, zwiep
Zien steert zwaait hinneweer
Vuulstoe zien tong?
slik, slik, slik
Hij slikt mij elke keer

Met Max lekker dicht tegen mien waang
Dan ben ik echt niet baang, baang, baang

Max, dat is mien hond
Max, dat is mien dikke vrund
Max, dat is mien moatje
Max, Max, Max

Heurstoe zien geblaf?
waf, waf, waf
Max gijt slim tekeer
Vuulstoe zien vacht?
lekker zacht
Ik doek hum aan, aalweer

Met Max lekker dicht tegen mien waang
Dan ben ik echt niet baang, baang, baang

Max, dat is mien hond
Max, dat is mien dikke vrund
Max dat is mien moatje
Max, Max, Max
Max, dat is mien hond
Max, dat is mien dikke vrund
Max, dat is mien moatje
Max, Max, Max

Max - Wiesneus 2026
erfgoedonderwijsingroningen.nl

Kampioen!

Tekst

Else Klomps

Doelgroep

Groep: 5/6

Duur

75 minuten

Beginsituatie

De leerlingen hebben in beperkte mate kennis van de streektaal. Ze zijn nieuwsgierig en onderzoekend ingesteld.

In deze les

- Maken de leerlingen in groepjes een woordweb rond het woord 'teamsport'
- Maken ze op basis van het woordweb een taalposter
- Leren ze woorden en zinnen in de streektaal die ze tijdens het sporten kunnen gebruiken

Doel

- Uitbreiden van de woordenschat in de streektaal en talen zichtbaar maken in de leeromgeving

Materialen

- Per groepje een tekenvel op A2-formaat
- Per groepje een tekenpapier op A3-formaat
- Stiften, potloden, vetkrijt
- Oude tijdschriften
- Restpapier in verschillende kleuren
- Lijm
- Scharen

Introductie

10 minuten

- Lees het verhaal 'Kampioen' voor of laat de audio-opname horen.
- Vraag de leerlingen of zij de taal herkennen en of ze het verhaal kunnen samenvatten.
- Leg uit dat de leerlingen in deze les het Gronings gaan combineren met woorden en zinnen die veel tijdens het sporten gebruikt worden. Verdeel de leerlingen in groepjes van drie.

Kern

50 minuten

- De leerlingen kiezen in hun groepje een teamsport. Geef ze hiervoor 1 minuut de tijd.

- Vervolgens bedenken ze welke woorden en zinnen veel gebruikt worden als je samen in het veld staat en welke woorden specifiek passen bij de teamsport die ze hebben gekozen. (Dit kunnen voorwerpen zijn die je nodig hebt bij deze sport, maar ook aanmoedigingen.) De leerlingen schrijven deze woorden en zinnen eerst in het Nederlands op in een woordweb. Hiervoor gebruiken ze een A3-tekenpapier. Geef ze hiervoor drie minuten de tijd.
- Inventariseer klassikaal wat de leerlingen hebben opgeschreven. Elk groepje kiest hierbij minimaal één woord of zin om te delen met de klas.
- Elk groepje vertaalt vervolgens de gekozen woorden of zinnen naar het Gronings en schrijft deze op de poster. De leerlingen kunnen gebruik maken van het internet om de vertaling op te zoeken, maar ze kunnen natuurlijk ook klasgenoten en de leerkracht vragen als zij Gronings spreken.
- De leerlingen maken de poster compleet door plaatjes te zoeken of zelf iets tekenen om de betekenis van de woorden te verduidelijken. Zet de timer op 40 minuten.

Afsluiting

15 minuten

- Hang de posters op in de klas. Ieder groepje geeft een korte presentatie van de eigen poster. Vraag de leerlingen de woorden en zinnen op hun poster voor te lezen.
- Evalueer met de leerlingen:
  Lukte het om de woorden en zinnen te vertalen? Hoe hebben ze het aangepakt? Waar liepen ze tegenaan? Welke oplossingen zijn gevonden? Zitten er woorden of zinnen tussen die ze willen gaan gebruiken? Ze mogen daarvoor uiteraard ook putten uit de posters van de anderen.

Kampioen!

Else Klomps

Jesper en Wout binnen van klaains òf aan kammeroaden. Alles doun ze soamen; noar schoul goan, zaik wezen, streken oethoalen, speulen en voetballen.
Valen oet t klimrek het Wout allain doan. Hij is maal terecht kommen. Zien bain is broken; der mout gips om en hai mag der zes week nait op lopen. Zes week! En over drij week is t schoulvoetbaltoernooi. Jesper wordt kwoad op Wout.
'Doe dikke kounavvel! Nou letst mie der allenneg mit zitten. n Mooie kammeroad bist doe.' Mor meester viendt dat Wout langs kaant van t veld wel aanwiezens geven kin, den komt t vast aalmoal wel ien orde, maint e.

Op Goede Vrijdag zit Wout aan kaant van t veld ien n rolstoul. As e denkt dat ze der n potje van moaken, komt e even goud achter oet haals.
'Zakken!' klonk t.
'Kiek oet joen doppen!'
'Ezels!'

t Holp niks.

Ien de pauze komt Wout mit wieze road.
'As der gain roemte is, mo-je roemte moaken.'
'As je baal nait trappen, din rolt e nait.'
'Wat je nait tegenholden, gaait ter ien.'
'As n aander baal het, kin je zulf nooit winnen.'

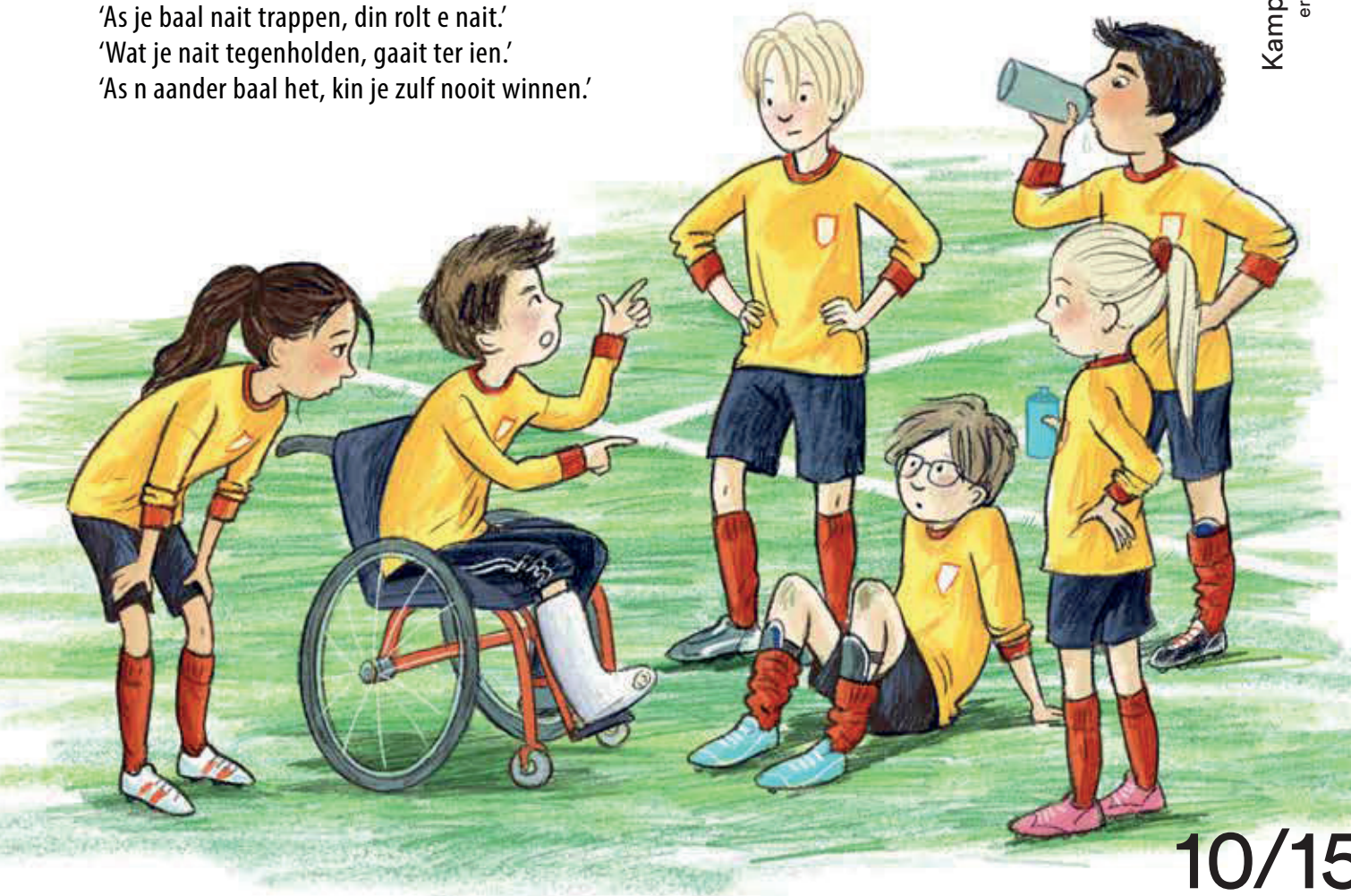

t Hoalt niks oet; noa de pauze gaait t hailendaal mis. Jesper wordt onderoet hoald deur ain van de tegenpartij. Tussen twij verzörgers hinkt e van t veld òf. Ale rezervespeulers binnen al ien t veld. Nou mouten ze t ook nog mit n man minder doun.
'Rötjonken', nustert Wout. Hou kinnen ze nou nog winnen?
'Aalmoal speulen veur twij!' ropt e noar zien team.
'Hé rouptoeter,' zegt ain van de tegenstanders, 'ast doe t aalmoal zo goud waist, dou t din lekker zulf, Cruijfie!'

Dat is nog es n idee. Wout bedenkt zok gain moment en hobbelt t veld op mit zien gipsen bain. Tegenstander staait paf. Doar moakt zien aigen clupje handeg gebruuk van. Ze binnen al vot mit baal. Ain schot is genog, t is 1-1. Even loater is t alweer roak.
Jesper geft nou aanwiezens:
'Aansloeten!'
'Deurspeulen!'
'Noar achtern!'

t Is of der kroepeulie iendruppeld is, zo goud lopt t nou. n Tegenstander perbaaiert Wout onderoet te hoalen, mor landt mit zien enkel op t haarde gipsen bain en mout nou zulf t veld òf.

Nog ain helft mouten ze. Van viefde ploats binnen ze op opklommen noar n gedailde twijde ploats. Wout het zien spieren waarm draaid. Hai runt net zo haard met aandern mit, of der gain gips om zien bain zit.

Nog vief menuten speultied. t Is 2-2, mor dizze pot mouten ze winnen. Wout staait midveur en krigt baal touspeuld. Hai hoalt oet en geft baal n flinke oplewaai. Mit n grode boog komt baal snoeihaard ien t net. 3-2! 't Is 3-2!

t Leste fluitsignoal klinkt. Ze hebben wonnen. Onze schoul is kampioen worden!
As e weer ien zien rolstoul zit, bekikt Wout zien bain. Der zit n grode baarst ien t gips.

Nou ja, je mouten der wat veur over hebben.

Vol oaventuur

Tekst

Jos Rietveld Scholte

Doelgroep

Groep 7/8

Duur

40 minuten

Beginsituatie

De leerlingen hebben in beperkte mate kennis van de streektaal. Ze kunnen zich minimaal tien minuten concentreren op het lezen van een gedicht. Ze kunnen in duo's een onderzoeksopdracht uitvoeren. Ze beleven plezier aan een creatieve opdracht.

In deze les

- Lezen de leerlingen in duo's een gedicht in de streektaal
- Vertalen ze dit gedicht naar het Nederlands
- Maken ze een pop-up collage van hun eigen favoriete boek

Doel

De leerlingen in aanraking brengen met de streektaal en hen bewust maken van verschillen en overeenkomsten tussen het Nederlands en de streektaal.

Materialen

- Voor ieder duo een geprint exemplaar van het gedicht
- Audio van gedicht op het digibord

Introductie

10 minuten

- Verdeel de klas in tweetallen en geef ieder tweetal een print met het gedicht 'Vol oaventuur'.
- Zet de audio aan op het digibord en laat de leerlingen de tekst meelezen.
- Inventariseer of de leerlingen weten in welke taal het gedicht is geschreven.
- Geef een korte toelichting op het Nedersaksisch:

Erkende Taal

Het Nedersaksisch is een officieel erkende taal volgens het Europees Handvest voor Regionale Talen of Talen van Minderheden. Binnen het Nedersaksisch bestaan verschillende varianten zoals het Gronings, Drents, Stellingwerfs, Sallands, Achterhoeks en Veluws. Het Nedersaksisch is nauw verwant aan het Duits (Nederduits/Plattdeutsch).

Geografische Spreiding

Nedersaksisch wordt gesproken in Nederland in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, delen van Gelderland (Achterhoek, Veluwe), Utrecht (Geldersevallei) Friesland (Stellingwerven, Kollumerpomp) en Flevoland (Urk). Verder in Noord-Duitsland en Denemarken.

moi

Geschiedenis en cultuur

Ooit was het Nedersaksisch een belangrijke handelstaal tijdens de Hanze. Het heeft een rijke geschiedenis en is verbonden met de identiteit en tradities van de regio, met lokale verschillen en kenmerken.

Kern

20 minuten

- Leg uit dat de leerlingen in tweetallen het gedicht gaan bestuderen en vertalen naar het Nederlands en/of hun thuistaal. Ze mogen schrijven op het printblad.
- Geef als tip mee dat het helpt om de kernwoorden te zoeken en deze te vertalen. De afbeelding kan helpen bij het 'raden' van betekenissen. Ze mogen ook klasgenoten vragen. Tot slot kan het internet uitkomst bieden bij het vertalen van de moeilijkste woorden.

Afsluiting

10 minuten

- Bespreek of de leerlingen het Gronings moeilijk vonden om te begrijpen of niet. Welke woorden leken op het Nederlands, welke juist niet? Wil iemand het gedicht in het Gronings en daarna de Nederlandse vertaling voorlezen?

Suggestie voor creatieve vervolgopdracht

Duur: 75 minuten

Doel

- De leerlingen passen het thema uit het gedicht 'Vol oaventuur' toe op een favoriet boek van henzelf.

Materialen

- Voor iedere leerling een stuk stevig wit knutselkarton op A4-formaat
- Stevig wit knutselkarton om op te tekenen en in te knippen
- Potloden
- Kleurpotloden en stiften
- Scharen
- Lijm

Introductie

10 minuten

- Vraag de leerlingen om op een kladblaadje de titel van hun favoriete boek te schrijven en in één zin op te schrijven waar het verhaal over gaat.
- Vraag hen op te schrijven wie de hoofdpersoon is.
- Vraag hen daarna op te schrijven in welke tijd het verhaalt zich afspeelt en op welke plek.
- Vraag enkele leerlingen om op basis van wat ze hebben opgeschreven een korte samenvatting te geven van hun favoriete boek.

Kern

50 minuten

- Deel stevig knutselkarton uit. Leg uit dat de leerlingen een pop-up collage gaan maken van hun favoriete boek, naar voorbeeld van het beeld bij het gedicht 'Vol oaventuur'. (Zie Wiesneus pagina 11 of het printblad bij deze les)
- Ze tekenen een aantal cruciale elementen uit hun favoriete boek en knippen deze uit. Als ze willen mogen ze ook kleurpotloden en stiften gebruiken. Hun samenvatting kan hierbij tot steun zijn

- Ze verwerken de getekende elementen op een stevig stuk karton dat een bladzijde uit een boek representeert. Het idee is dat ze het verhaal uit het boek laten komen en tot leven brengen.
- Er ontstaat variatie en diepte wanneer de leerlingen elementen achter elkaar plakken en laten overlappen.
- Als elementen omvallen kunnen er steuntjes van karton achter geplaatst worden.

Afsluiting

15 minuten

- Verzamel de werkstukken op een centrale plek en ga er met alle kinderen omheen staan.
- Vraag een van de leerlingen om een werkstuk aan te wijzen.
- Probeer samen met de leerlingen te bedenken waarover het verhaal gaat. En mogelijk te raden om welk boek het gaat.
- Vraag daarna de leerling die het werkstuk heeft gemaakt om een toelichting.
- Deze leerling kiest een nieuw werk uit.
- Herhaal dit een paar keer.
- Geef in de dagen na deze opdracht leerlingen de tijd om hun werkstuk verder af te maken, mochten ze nog dingen willen veranderen of toevoegen.
- Bespreek de werkstukken die af zijn steeds klassikaal. Vraag de leerlingen 'hun' boek aan te prijzen en te vertellen waarom het een aanrader is. Inventariseer of de leerlingen elkaar hiermee inspireren tot het lezen van elkaars favoriete boeken. Op deze manier kun je deze activiteit inzetten als leesbevordering.

moi

Vol oaventuur

Jos Rietveld Scholte

As boeten
regen stoadegoan miezelt

en hailtied mor deurmiggelt
en t kold is
en dik störmt

. . . goa k noar mien aailaand

Waarm stee woar k onderdoek
soamen mit Obi en Skittel

Doekiepoekies en ik
binnen aaltied bliede
as wie mekander weer zain

Op ons aailaand
is kòlle wied vot

zuzooi k in hangmat
en dreum k van loater
uurenlaank deur

Mit mien boukerij én
Obi en Skittel stoefbie
is mien oavend vol oaventuur

Vol oaventuur - Wiesneus 2026
erfgoedonderwijsingroningen.nl